

NEWMAN IN PRENOVA

Človeški in krščanski lik kardinala Newmana

»Na svojo opazovalnico bom stopil, na opazovališče se bom postavil: oprezoval bom, da vidim, kaj mi bo rekel« (Hab 2.1).

»Na opazovalnico bom stopil ...«, to misel iz preroka Habakuka, krepkega klicarja žive, trdne vere in brezpogojnega zaupanja v Boga, vere in zaupanja, ki tudi sredi najhujših nevarnosti in najgostejše teme preženeta vse prazne strahove in omogočita mirno, plodovito dejavnost, je Newman skozi več desetletij v svojih govorih in spisih vedno znova ponavljal. Ali ni ta misel primerna tudi za izhodišče sestavka, v katerem naj bi bil vsaj nekoliko predstavljen človeški in krščanski lik moža, čigar slovita knjiga *Apologia pro vita sua* je letos prvič izšla v slovenščini – v prevodu rajnega dr. Janeza Fabijana, profesorja dogmatike na teološki Fakulteti v Ljubljani? Ločiti »človeški« in »krščanski« lik je pri Newmanu še posebno nemogoče, ker se pri njem to dvoje še zlasti izrazito zliva v enoto; moremo ju le metodično razlikovati. Zato tega dvojega tudi v tem sestavku ne kaže že na zunaj ločevati.

Po Newmanovem trdnem prepričanju je nekaj bistvenega za človeka ravno to, da je – po poznejšem Rahnerjevem izražanju – možen »poslušalec božje besede«, navsezadnje Besede, ki jo je Bog nepreklicno izrekel v Kristusu kot Besedo odrešenja, namenjeno vsemu človeštvu, ki je pa poklicano, da svobodno odgovori. In Newman je trdno prepričan, da je človek tem bolj človek, čim bolj skrben in tenkočuten poslušalec božje besede je, besede, ki govori človeku predvsem po vesti.

Vest kot organ izkustva najodličnejše realnosti

Že s petnajstim letom starosti je imel Newman odločilno religiozno doživetje, svoje »prvo spreobrnjenje«, ki je dalo njegovemu življenju trdno, nikdar več omajano smer k Bogu in ga

notranje tako prepričalo, kakor da ima roke in noge. Ko je nekako tridesetleten potoval v Italijo in na Siciliji obležal bolan, je služabnik že mislil, da je z njim konec; a tedaj je Newman v vročici, ne da bi bil kaj pomislil, izrekel besede, ki se jih je potem vedno spominjal: »Nisem grešil zoper luč!«

V Apologiji pravi: »Če me vprašajo, zakaj verujem v Boga, odgovarjam, da zato, ker verjamem v samega sebe; saj čutim, da je nemogoče verjeti v svojo lastno eksistenco (tega dejstva sem popolnoma gotov), ne da bi veroval tudi v eksistenco Njega, ki živi kot osebno, vsevidno, vse sodeče bitje v moji vesti« (Apol. 283). – »Če izhajam iz eksistence enega Boga (ki sem je, kakor sem že rekel, tako gotov kakor svoje lastne eksistence, čeprav bi razloge za to gotovost težko prenesel v logično obliko, ki bi zadovoljevala v slehernem primeru) in usmerim svoj pogled od sebe v svet ljudi, me to napolnjuje z nedopovedljivo žalostjo. Zdi se, da svet veliko resnico, ki sem z njo povsem prežet, taji. Zaradi tega sem nujno tako zbežan, kakor če bi svet zanikal mojo lastno eksistenco. Ko bi pogledal v zrcalo in ne bi uzrl svojega obraza, bi se me lotil enak občutek kakor sedaj, ko gledam v živi in nemirni svet in ne vidim odseva njegovega Stvarnika. To je zame ena izmed velikih težav pri tej absolutno prvi verski resnici, o kateri sem pravkar govoril. Ko bi ne bilo tega glasu, ki tako jasno govori v moji vesti in mojem srcu, bi bil ob pogledu v svet ateist ali panteist ali politeist. Govorim samo o sebi. In nikakor ne tajim resnične moči dokazov za bivanje božje, dokazov, ki so obseženi v dejstvih človeške družbe in poteku zgodovine, vendar ti ne ogrevajo in ne razveseljujejo. Ne odstranjujejo zime moje neutolažljivosti, ne poganjajo v meni nobenih cvetnih popkov, nobenih zelenih listov in ne razveseljujejo moje notranjosti« (Apol. 293 sl.).

Vest je Newmanu organ za resničnost, ki je odločilna: »Bog in duša«. Moč za odločanje v stvareh vere daje po Newmanovem nauku vest, v kateri je človek do globin pri samem sebi in pri najbolj notranjem dnu, ki človeka nosi. Religiozni človek je najprej tisti, ki je odprt za moralno izkustvo in zvest temu izkustvu. Vest je, pravi Newman, bistvena funkcija človeške narave in nas uvaja

tja, kjer se človeška narava svobodno razvija, v tisti red resnice, ki mu je moralna vest orodje spoznanja.¹

V tem pogledu se Newmanova usmerjenost s prestopom v katoliško Cerkev ni prav nič spremenila, kvečjemu v kaki stvari poglobila. V Apologiji pravi Newman: »Že kot otroka so me učili, da sva Stvarnik in jaz njegova stvar, edini dve bitji, jasni ‚v naravi stvari‘. Le to vem sedaj čisto natančno, česar takrat nisem vedel: katoliška Cerkev ne dovoljuje nobene podobe, materialne ali ne-materialne, nobenega dogmatičnega simbola, nobenega obreda, nobenega svetnika niti ne same preblazene Device, da bi se postavila med dušo in njenega Stvarnika. Vedno si stojita nasproti iz obličja v obličje ‚solus cum solo‘. On edini je Stvarnik, on edini Odrešenik, pred njegovimi očmi gremo v smrt, v gledanju Boga je naša blaženost« (Apol. 249 sl.).

Kakšna resnoba veje iz besed, ki jih je Newman govoril leta 1849 v eni od svojih pridig! »Pomislite, bratje moji,« pravi, »vsakdo, ki diha, visok in nizek, učen in neučen, mlad in star, mož in žena, ima neko poslanstvo, neko delo. Nismo zaman poslani na ta svet, nismo rojeni po naključju. Nismo zato tukaj, da bi zvečer šli spat in zjutraj vstali, da bi delali za svoj kruh, jedli in pili, se smejali in se šalili, grešili, ako nam to pride na misel, se poboljšali, če smo greha naveličani, ustanovili družino in umrli. Bog gleda vsakogar izmed nas, vsako dušo ustvari in ji da prebivališče v telesu, vsakogar po vrsti za določeno življenjsko nalogo ... Z vsakomer od nas ima neki namen prod očmi. – Kakor ima Kristus svoje delo, tako imamo tudi mi svojega; kakor se je on veselil, da je vršil svoje delo, tako naj imamo tudi mi veselje nad svojim delom ...«²

»... Oprezoval bom, da vidim, kaj mi bo rekel Bog!«

Ko je Newman po mnogoletnem razmišljanju, študiju cerkvenih očetov in velikih notranjih bojih v vesti začutil dolžnost, da se odvrne od anglikanske Cerkve, a mu še ni bilo docela jasno, ali je božja volja, da postane katoličan, se je odpovedal svoji zelo ugledni

in ljubljeni službi in se z nekaterimi mladimi prijatelji umaknil v samoto, trdno odločen, da se bo dal vodili samo svoji vesti, glasu osebnega Boga, ki je priča in sodnik naših najbolj notranjih dejanj. Že dalj časa je imel za svoj sklep: »Hočem živeti bolj sveto, ne da bi kritično presojal Cerkev!« Pri tem je mislil še na anglikansko Cerkev. V samoti je hotel – nikakor ne nedelavno – spoznati, »kaj mu bo rekel« Bog. Posvečal se je obilnejši in globlji molitvi, hkrati pa vnetemu študiju razvoja verskega nauka, da bi prišel do jasnosti.

Glede odnosa do drugih pravi: »Ko sem se v Oxfordu boril za anglikansko Cerkev, sem bil res vesel, če sem pridobil konvertite; in čeprav nisem nikoli prekršil svojega življenjskega pravila (če ga smem tako imenovati), o katerem sem že govoril, da sem namreč učenca bolj našel kakor iskal, sem se nekaterim brez dvoma na poseben način približal. To pa je prenehalo, kakor hitro sem podvomil o trdnosti temelja, na katerega sem opiral svojo kontroverzo ... A odkar sem se nagibal k Rimu, sem po možnosti opustil vsako misel, da bi vplival na druge v kakršnikoli smeri in kakorkoli. Od tedaj sem skrbel le sam zase ... Kako bi smel begali ljudi, ko pa sem bil sam zbežan in nisem imel sredstev, s katerimi bi jim pomagal iz take zbežanosti? In če so bili že zbežani, kako bi jih mogel usmeriti v zavetišče, ko pa nisem bil gotov, da ga bom pogodil sam zase? Imel sem le eno pot in eno dolžnost: omejiti sem se moral le na svojo zadevo. Spomnil sem se na Pascalove besede: 'Sam bom umrl'. Premišljeno sem izločil iz vseh svojih misli vsa druga dela in vse druge smotre in nisem nikomur črnil besede, razen kadar sem bil dolžan govoriti« (Apol. 271sl).

»Če bi moral to noč umreti ...«

Poznavalci Newmanovega življenja so presenečeni nad popolno odsotnostjo sleherne posvetne ambicije pri tem »religioznem poetu«, ki pa je ob vsej svoji poetični nadarjenosti še neprimerno bolj človek etosa in religije, združenih v neločljivo enoto. Irec Sean O'Faolain, ki je po svoji pisateljski usmerjenosti karikaturist in le zato pri Newmanu preveč vidi prevladovanje le enega, tj. poetične

emocionalnosti, mora ugotoviti: »Nobena javna oseba ne bi mogla biti nikdar kakorkoli pomembna za tega človeka (Newmana) in morda še manj kot vsa njegova lastna javna osebnost. Zanj je edina realna osebnost zasebna osebnost: anonimna skrivnost, o kateri imamo mi sami le neadekvatno spoznanje, vpliv enega duha na drugega, vpliv, ki ga pozna samo ‚Neskončni‘.« Newman je šel po svoji poti v skladu z zahtevami svoje notranje rasti, ne da bi bil prehiteval znamenje božje volje, javljajoče se mu po notranjem glasu vesti, ne da bi bil en sam trenutek omahoval, ko je šlo za to, da bi žrtvoval svoje dobro ime, svoj ugled, ne da bi se bil količkaj zmenil za svetne posledice ali za javne odmeve svojih dejanj. Pred obličjem dolžnosti, da prestopi v rimskokatoliško Cerkev, ga je mučila samo ena zaskrbljenost, mučila do zbeganosti: kakšen učinek bo imelo to njegovo dejanje na duha njegovih prijateljev in učencev.³

J. H. Walgrave pravi, da sta na izhodišču Newmanovega življenja in dela dve izkustvi: religiozno izkustvo vesti in izkustvo zgodovinskega sveta!⁴

Nekako deset mesecev pred svojim prestopom je Newman pisal neki anglikanki, ki je pozneje postala salezijanska redovnica: »Stanje rimske Cerkve je v tem času tako nezadovoljivo! Trdno sem prepričan, da bi le preprost, neposreden klic dolžnosti mogel koga opravičiti, da zapusti našo Cerkev; nobena posebna nagnjenost do druge Cerkve, nobeno navdušenje nad njenim bogoslužjem, nobeno upanje na večji verski napredek v njej, nobena nevolja, noben srd na osebe in stvari, med katerimi živimo v angleški Cerkvi. Preprosto vprašanje se glasi: Ali se morem jaz (ne kdo drug, ampak če se morem jaz) zveličati v angleški Cerkvi? Ali bi jaz bil varen, če bi moral to noč umreti? Ali je zame smrtni greh, če ne prestopim v drugo občestvo?« (Apol. 284).

Nekoliko pred tem pismom je začel pisati knjigo, ki jo neredki še posebej označujejo kot genialno: »An Essay on the Development of Christian Doctrine«. Sam pravi: »Trdo sem delal vse leto do oktobra. Medtem ko je delo napredovalo, so vse moje težave tako izginile, da sem nehal govoriti o ‚rimskih katoličanih‘ in sem jih pogumno imenoval samo katoličane. Preden sem prišel do konca, sem se

odločil za sprejem in knjiga je ostala takšna, kakršna je bila takrat: nedokončana» (Apol. 287). Zdelo se mu je, da bi sam zase ne bil več varen, »če bi moral to noč umreti«. Knjiga se končuje presenetljivo:

»In sedaj, dragi bralec, čas je kratek, večnost je dolga. Ne odričaj od sebe, kar si tu našel: ne glej na to le kot na snov sedanje kontroverze; ne odhajaj odločen, da boš to zavračal in se oziral za najboljšo možnostjo, kako bi to zavrgel; ne zavajaj samega sebe z domišljijo, da to prihaja iz razočaranja, ali gnusa, ali nemira, ali ranjenega čustva, ali neprimerne občutljivosti, ali druge slabosti. Ne bodi zaverovan v družčino preteklih let, ne določaj, da je to resnica, kar želiš, da bi bila, in ne napravljaj malika iz priljubljenih predsodkov. Čas je kratek, večnost je dolga.

«Zdaj odpuščaš, Gospod, svojega služabnika po svoji besedi v miru; zakaj videle so moje oči tvoje zveličanje».«⁵

Dva dni za tem, 8. oktobra 1845, je bil Newman skupaj z dvema mladima prijateljema sprejet v katoliško Cerkev.

Že v zadnjih letih svojega življenja je poln hvaležnosti zapisal: »Kot katoličan sem moral prestati več preskušenj in trpljenja kakor anglikanec, toda niti enkrat si nisem želel nazaj; nikdar se nisem nehal Stvarniku zahvaljevati za milost, ki mi je dala moč za veliki preobrat v življenju. Prijatelju, ki je ostal anglikanec, Edvardsu, nekdanjemu tajniku Evangeličanske skupnosti, pa je 24. 2. 1887 dostavil v pismu: »Nočem najinega dopisovanja končati, ne da bi pričeval za svojo odkritosrčno ljubezen in vdanost do katoliške Cerkve, čeprav mislim, da o tem ne dvomite. Ako bi hotel utemeljiti to neomejeno in brezpogojno vdanost, kaj morem drugega reči, kakor da je velike sijoče resnice, ki sem se jih kot otrok naučil iz evangeličanskega nauka, sveta rimska Cerkev mojemu srcu vtisnila z novim, vedno močnejšim poudarkom? Cerkev je dodajala preprostim evangeličanskim naukom mojih prvih učiteljev, a pri tem ni ničesar zmanjšala, oslabila ali razveljavila. Nasprotno, v Gospodovem božanstvu in v njegovem odrešilnem delu, v njegovi resnični pričujočnosti v sv. obhajilu, v njeni božji in človeški oblasti sem našel moč, pribežališče, veselje in tolažbo, kakor to velja za vse dobre katoličane; evangeličanski kristjani imajo to le v slabotni meri ...«⁶

Soočenje z novim trpljenjem in nerazumevanjem

Če količkaj upoštevamo gore trpljenja, ki so se zgrnile na Newmana v njegovi katoliški dobi še bolj kakor v anglikanski, bomo priznali, da je bil zmožen kaj takega zapisati samo človek brez sence iskanja samega sebe, brez trohice slavohlepja, človek z izrazito svetniško dušo, ki je »oprezovala« samo za enim: da bi videla: »kaj ji bo Bog rekel«. Tudi če bi Newman ne bil zadel na ozkost in nerazumevanje neredkih katoličanov, ne izvzemši cerkvene predstojnike in duhovniške sobrate, bi bilo spričo razmer, v katerih je živela katoliška Cerkev v Angliji, dovolj preskušenj. Ko je bil Newman še anglikanec, je bil v Oxfordu kot pridigar deležen silne pozornosti in je napravljaj najgloblji vtis. Ko pa je kot katoliški duhovnik po svoji vrnitvi s študija v Rimu imel postne pridige, je govoril tako rekoč praznim klopem. Kolikor je bilo katoličanov v Angliji, so bili to po večini irski industrijski delavci. Kako bi mogli ti iti za Newmanovimi visokimi in globokimi mislimi, naj bi še tako hoteli? Newmanovo delo za dublinsko univerzo v letih 1851–58 se je še posebno ponesrečilo. Zamisel je bila sicer izvrstna, toda razmere niso dovolile uspešnega uresničenja. Kako bi to ne žalostilo človeka, ki je z vsem srcem želel storiti kaj temeljitega za uresničevanje božjega kraljestva? Vendar tudi največje bridkosti Newmana niso omajale v njegovi trdni zvestobi Cerkvi, v kateri je, kakor pravi, končno našel pristanišče. Prijatelju lordu Blachfordu je pisal: »Niti sence zaskrbljenosti nimam, da bi katoliška Cerkev in njen nauk ne izvirala neposredno od Boga ... Ko bom odšel od tod, bo morda prišel iz tega, kar sem v Dublinu storil, kak sad; in ker upam, da nisem delal zaradi ljudi, tudi ne zaradi zemeljske hierarhije, da, niti ne zaradi papeške pohvale, marveč za božjo Cerkev in za njeno povišanje, mi ni treba žalovati nad ničimer in mi ni treba ničesar želeli kakor to, kar ravno je.«⁷

Ko so ga mnogi ostro sodili zaradi njegove zadržanosti pri pospeševanju konverzij iz anglikanizma, zlasti še zaradi tega, ker se nikakor ni trudil posebej za pridobitev »visokih« krogov, je potožil v svojem dnevniku z dne 21. 1. 1809: Kardinal Wiseman

in katoličani na splošno mislijo samo na sijajna spreobrnjenja velikih, imenitnik učenih mož, ne na spreobrnjenja preprostih, revnih. Kakor da bo pridobitev imenitnikov sredstvo za množična spreobrnjenja. Nato Newman nadaljuje dobesedno: »Jaz pa sem čisto drugačen; moji cilji, moje pojmovanje, moja delavnost, moje sposobnosti gredo v drugo smer ... Zame niso konverzije prvo, marveč versko-nravni napredek katoličanov. Tako zelo sem si to postavil za cilj, da do danes svet vztraja pri govorici, češ da protestantom sploh ne priporočam, naj postanejo katoličani. In če sem zatrjeval kot svoje mnenje to, da se bojim prenačljeno nagovarjati h konverziji izobražene ljudi, ker bi sicer ne izračunali stroškov in bi po svojem prestopu v Cerkev imeli težave, hočem s tem dati razumeti eno: Cerkev mora prav tako biti pripravljena na konvertite, kakor morajo ti biti pripravljeni za Cerkev.«⁸

Seveda bi bilo popolnoma zgrešeno, če bi kdo iz tega sklepal, da je bil Newman verski indiferentist vsaj glede na druge ljudi. Indiferentist ne bi mogel nasloviti na anglikance kaj takega, kakor je to storil Newman npr. v svojih predavanjih leta 1850: »Naučite se, bratje moji, bati se za svoje duše! Je nekaj biti v notranjem miru; a ni vse – to bi mogla biti tudi smrtna bolezen. Katoliški človek in samo on ima tisto združenje zunanjih in notranjih znamenj božje milosti, ki prek njegove duše razliva luč prepričanja in ga napravi neustrašenega v njegovi veri, kakor ga napravi tudi mirnega in hvaležnega v njegovem zaupanju.«⁹

Na novo oživljeni in odrešeni Avguštin

Značilno je pri Newmanu zlasti to, da je sicer vedno nadvse pozoren na človekovo osebnost, na subjekt, na njegovo vest, na njegovo svobodno voljo, na njegove konkretne lastnosti. In vselej je skrajno spoštljiv do vsega tega. Kljub temu pa nikdar ne podlega napačnemu subjektivizmu, ki je tako poguben za evropsko kulturo. O vesti npr. poudarja, da je to »najnovejši Kristusov namestnik« in zato »nikoli ni dovoljeno ravnati zoper vest«. Toda »vest ni ne

daljnovidno iskanje samega sebe ne želja, da bi bil človek sam s seboj v soglasju, marveč je oznanilo o Tistem, ki nam govori skozi zastor narave kakor tudi skozi zastor milosti ... Toda kakšna je današnja predstava o vesti v duhovnem življenju ljudstva in izobraženstva ... Ako se ljudje sklicujejo na ‚vest‘, sploh ne mislijo na pravice Stvarnika ne na vezanost stvari nasproti Njemu v njenem mišljenju in delovanju; mislijo namreč na pravico misliti, govoriti, pisati, delati, kakor ugaja njihovi sodbi ali samovolji, ne da bi sploh mislili na Boga ... V mislih imajo ‚pravico, da odločajo sami o sebi‘.¹⁰

Jezuit E. Przywara je Newmana označil za oživiljenega Avguština, ki je premagal enostranost svojih razlagalcev (med njimi Lutra in janzenistov), pa tudi enostranosti zgodovinskega Avguština samega. Newman je sproščen in odrešeni Avguštini, ki ni ostal le pri poduhovljenem antipelagiancu, ampak je potrdil tudi antidonatističnega Avguština s svojim priznanjem vidnega v religiji in Cerkvi. Newman je prav tako kakor Avguštini označeval osebnotnega, ponotranjenosti, individua, vesti, a tudi občestva, avtoritete, vidnosti Cerkve, dogme¹¹ (brez morečega dogmatizma).

Pri Newmanu je npr. bivši protestant Th. Haecker našel vse tisto, kar je prej občudoval pozitivnega pri Kierkegaardu; le da je pri Newmanu našel to uveljavljeno v vse večji čistosti in zrelosti, zlasti pa brez tistih pogubnih enostranosti, ki jih je najti pri tem velikem Dancu. Newmana prevzema nič manj intenzivna etična resnoba in neizprosnost kakor Kierkegaarda; a ta je pri Newmanu združena z neprimerno večjo močjo spoštljivega obvladovanja objektivne stvarnosti. Kierkegaard z zahajanjem v subjektivizem večkrat zruši objekt in s tem v temelju zruši vse, tudi tisto, kar bi rad zgradil. Newman pa ne ruši, temveč le odstranja vse tisto, kar bi moglo ogrožati trdno in živo stavbo globokega krščanskega in katoliškega življenja. Newman je nasprotnik racionalizma, a ni nasprotnik razuma in ne skeptik. »Ne smemo misliti, kakor da imam jaz kak strah pred dokazi razuma za stvar krščanskega verovanja, kakor da bi bila pamet za to nevarna, kakor da bi vera ne mogla obstati pred natančnim raziskovanjem ... Vendar, če človek hodi okrog samo z

dokazi, če ne išče Boga z zanesljivejšimi sredstvi – tedaj ali resnice ne bo dosegel ali pa bo dobil o njej samo votel nestvaren nazor.«¹²

Po Newmanovem nauku, slonečem na lastnih izkustvih, je vest tisti kraj, od koder kot oseba pridemo k osebnemu Bogu. Izkustvo Boga sodnika pa v vesti ostvari hrepenenje po Odrešeniku, po Bogu odrešenja-zveličanja, po Bogu razodetja: hrepenenje po tem, česar vest ne more dati. K temu se pridružijo še uganke ustvarjenega sveta. Tako pride do spoznanja Boga in Kristusa. Kar se tiče tretjega, namreč Cerkve, pozna Newman le alternativo: ali ateizem ali (katoliška) Cerkev – vsaka vmesna postaja je po njegovem gledanju le provizorična, tj. na poti k enemu ali drugemu.¹³

Ko H. Fries primerja Newmana in Döllingerja (velikega zgodovinarja, duhovnika, sodobnika J. H. Newmana), ki je tudi še po svojem odpadu od katoliške Cerkve vztrajal pri trditvi, da je Newman zgodovinar velikega formata, zlasti »prva živeča avtoriteta na področju krščanske starodavnosti«, pride tudi do vprašanja vernosti obeh mož. In pravi: »S tem zadenemo na zadnjo, morda najvažnejšo točko razlike med obema velikanoma. Newman je bil izrazito religiozna osebnost. Ne pravimo, da Döllinger ni bil veren ... In vendar ne delamo Döllingerju krivice, če trdimo, da ne dosega Newmanove velike religioznosti. Eksistencialni ‚myself and my creator‘ (jaz in moj stvarnik), ki je nosil celotno Newmanovo življenje in ustvarjanje ter ga odločilno usmerjal, neizčrpno religiozno bogastvo njegovega srca, zgovorno pričevanje njegovega velikega in globokega verovanja; to je ostalo Döllingerju tuje. Morda je tukaj najgloblji razlog, da sta se končno ločila in se morala ločiti drug od drugega dva, ki sta tako dolgo časa hodila po skupnih poteh in ki sta bila v tako mnogih točkah tovariša v življenju, usodi in trpljenju; razlog, da so bila zadnja leta njunega življenja tako različna. Morda od tod prihaja tudi dejstvo, da je Newman danes bolj živ, kakor je bil za svojega življenja, in sicer – brez pretiravanja – po vsem krščanskem svetu.«¹⁴

Newman je umrl, ko je bil star skoraj devetdeset let. Do zadnjega je ostal duhovno svež in delaven, čeprav je bil že skozi desetletja skrajno slabotnega zdravja. In vedno bolj je bil poln skromne in

ponižne človeškosti. In kar naprej je imel v rokah rožni venec. Sicer pa je že osemnajst let pred svojo smrtjo velikokrat zapisal v dnevnik, da se pripravlja na smrt. Za nagrobni napis si je sam določil: »Ex umbris et imaginibus ad veritatem« (»Iz senc in podob do resnice«). Pristavil pa je v oporoki, naj tega napisa ne bo, če bi ga kdo razlagal kot mnenje, da je bil Newman skeptik.

Kakšen čut odgovornosti za druge!

Večne resnice v transparentu lepote

Kardinal Maning, ki je nekoč prek Newmana našel pot h katoliški veri, a je kmalu zatem stal v malo razveseljivem nasprotju do njega, je imel v Londonu spominski govor. Pri tem je povedal besede, ki so bile v čast tako njemu kakor Newmanu. Dejal je: »Zgubili smo našega največjega pričevalca vere; in mi vsi smo postali revnejši z njegovo izgubo. Občutimo bridkost, kakšna se kaže le ob smrti najbližjih in najdražjih. Kardinal Newman je bil neštetim prinašalec duhovnega življenja, duhovni voditelj, oče in prijatelj. Večne resnice je podajal v transparentu lepote. Zgodovina naše dežele bo v prihodnosti njegovo ime imenovala med največjimi našega naroda, kot spoznavalca vere, kot velikega učitelja ljudi, kot spoznavalca pravičnosti, pobožnosti in ljubezni.« H. Fries pristavlja: »Te besede prav do te ure niso čisto nič izgubile svoje veljavnosti; rajši so jo še pridobile in so bile medtem na mnogotere načine potrjene. Če evangeličanski cerkveni zgodovinar Walter Nigg uvršča Newmana med preroške mislece, potem je s tem dobro zadel karakterizacijo. »Zlasti če spada k preroštvu ne le prognoza prihodnosti, marveč tudi diagnoza sedanjosti, v kateri se začne in odseva prihodnost, dalje usoda ,nesodobnosti' in tragičnosti kakor tudi brezpogojna, z nikakršnim nasprotovanjem omajljiva zavzetost za prepričanje, ki je bilo spoznano za resnično.«¹⁵

Izredna knjiga o Kristusu:

Dr. Anton Nadrah, Odrešenik Jezus Kristus

Delo stiškega opata dr. Antona Nadraha je napisano z veliko razgledanostjo po svetovni teološki literaturi in z neoporečno znanstveno poštenostjo, resnobo in strokovnostjo. Knjiga je nastala iz predavanj, ki jih je avtor imel na Teološki fakulteti v Ljubljani skoraj dvajset let. Kardinal J. H. Newman je kot cilj izobrazbe na katoliških visokih šolah postavil v povzetku tole: Vzgoja duha k zmožnosti presojanja; jasen pogled na stvarnost pred seboj in v sebi; filozofska odprtost (da se človek ne zabubi v samovoljne miselne zgradbe); modrost in umska samoobvladanost v službi resnice. – Tega duha je čutiti v tej Nadrahovi knjigi. Tukaj se je opat dr. Nadrah pač zvesto držal (in se še vedno drži) načela, ki je vsebovano v besedah istega Newmana: »Za dobro stanje Cerkve potrebujemo danes ... posebno še zdrave sodbe, potrpežljivega razločevanja, umevajočega mišljenja, zdržnosti od vseh zasebnih domislekov in muhavosti in osebnih okusov, z eno besedo, potrebujemo božje modrosti.«

V knjigi so obdelana vsa pomembnejša vprašanja o Kristusu in njegovem odrešenju (tudi današnja nekatera zelo zgrešena in samovoljna naziranja v teologiji in nekakšni antiteologiji, zlasti na straneh 23–86 so na kratko, a pošteno prikazana – avtor je očitno tako prepričan o moči resnice, da se razgledanemu in zrelemu kristjanu ni treba nekako trepetaje izmikati spoprijemu z zmoto). Delo je napisano jasno in pregledno, čeprav se avtor v polnosti zaveda, da gre v veri in teologiji za spoznavanje »nedoumljivega Kristusovega bogastva« (Ef 3,8), za spoznavanje Kristusove in božje ljubezni, »ki presega sleherno spoznanje« (Ef 3,19). Tista jasnost podajanja in razlaganja je v tem, da na podlagi razodete božje besede, ki je v celoti povzeta v učlovečeno Božjo Besedo – Kristusa, teologija pod mnogoterimi vidiki in z ozirom na najrazličnejša življenjska vprašanja pokaže v smer, kamor je treba človeku kreniti, da bo prišel do cilja: Ne hodimo v soncu, v poltemi stopamo. Pač pa je

naša vera gotovost, da svet nadnaravnega ni zgolj sanja, temveč čista resničnost, resničnost Boga in njegovega večnega življenja – ki se nam je približalo v Kristusu. Naš cilj je torej jasen, tudi za pot tja vemo. A to veličastnost vidimo le zastrto in kakor iz daljave, podobno gorskemu vrhu, ki pa je kot »resnica in življenje« tako veličasten, da se moremo že v tem življenju iz dna srca »radovati v neizrekljivem in veličastnem veselju« (1 Pt 1,8).

Čeprav je knjiga napisana znanstveno (kot 2. št. »Teološke knjižnice«, ki jo izdaja Teološka fakulteta v Ljubljani), »jo bo s pridom vzel v roke tudi vsak versko, zlasti svetopisemsko izobražen laik« (str. 9). Če izvzamemo str. 24–86, je skoraj vso knjigo mogoče uporabljati tudi kot osnovo za molitveno življenje, kot snov za meditacije (če se hoče kdo o tem prepričati, naj začne npr. s stranjo 486).

Ob koncu je zelo jasno in obširno »Stvarno kazalo« v abecednem redu, kar napravlja knjigo praktično uporabno kakor dober leksikon glede najrazličnejših versko-teoloških vprašanj, ki so v tej Nadrahovi knjigi večkrat bolje in jasneje (a brez površnosti) obdelana kakor pa v prenekaterih, tudi dobrih zadevnih knjigah v drugih jezikih. Katehistinje in kateheti naj bi na to ne pozabili.

Poleg vsebinskih odlik je vsega priznanja vredna tudi celotna zunanost knjige: zelo dober papir, zares okusna oprema, jasen in pregleden tisk. Na ščitnem ovitku je znamenita slika Fortunata Berganta, XII. postaja križevega pota iz samostana cerkve v Stični.

Anton Strle, Izredna knjiga o Kristusu (Dr. Anton Nadrah, »Odrešenik Jezus Kristus« – ob 1950-letnici našega odrešenja, Ljubljana - Stična 1984, 565 strani), v: Družina 33(1984)43, str. 6.

Opombe

¹ Prim. J. H. Walgrave OP, Newman. Le développement du dogme. Casterman, Tournai-Pariz 1957, 156 ss; LThK VII². 932–36; H. Fries, J. H. Newman – Ein Wegbereiter des Zweiten Vatikanischen Konzils, v: Newman-Studien VII. Glock und Lutz, Nürnberg 1967, 281–291, tu 286.

² Nav. v: Karrer-Newman. Kirche II, Einsiedeln - Köln 1946, 127 s.

³ Glej Walgrave, n. d. 344.

⁴ Prim. Walgrave, n. d. 346.

⁵ J. H. Newman, *An Essay of the Development of Christian Doctrine*. New ed., Longmans, New York-London-Toronto 1949, 416. Slovenski prevod: *Razvoj krščanskega nauka*, Celjska Mohorjeva družba, Celje-Ljubljana 2013. Po predlogi Janeza Fabijana prevedel Janez Zupet. (Op. A. Š.)

⁶ V: Dr. M. Laros, Newman, *Ausgew. Werke* X, Mainz 1931, 362s.

⁷ V: Karrer-Newman, *Kirche* II. 12.

⁸ Pr. t. 297 s.

⁹ Pr. t. 232.

¹⁰ Glej A. Strle, Papeževe izjave in vest, v: *BV* 29(1969)141–144.

¹¹ Glej *Eine erste internationale Newman-Konferenz*, v: *Herder-Kor.* 11(1956)56–58.

¹² V. Karrer-Newman, *Kirche* I. 239.

¹³ Prim. Prim. A. Strle, Kardinal John Henry Newman in delo za edinost kristjanov, v: *BV* 25 (1965)12–38 in 254–295, tu 35; tudi H.-Kor. 11(1956)58. »Dokopal sem se do sklepa, da v pravi filozofiji ni *nobene sredine med ateizmom in katolicizmom* in da mora sprejeti popolnoma dosledni duh v okoliščinah, v katerih je tu na zemlji, eno ali drugo« (Apologia pro vita sua, *Kartuzija Pleterje* 1973, str. 253). Isto misel ponovi nekaj strani dalje, ko opisuje svoje duhovno stanje v Oxfordu: »Na izbiri sem imel le dvoje: pot v Rim ali pot v ateizem. Anglikanizem je postaja na pol poti proti eni strani in liberalizem na pol poti proti drugi« (str. 258).

¹⁴ H. Fries, *Newman und Döllinger*, v: *Newman-Studien* I, 29–76, tu 34.

¹⁵ Fries, v op. 1 n. d. 281.

